

TRF Policy

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ISSN 1906-943X

ความรุนแรง
ต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์:
ผลกระทบต่อความขัดแย้ง
ทางชาติพันธุ์ในระดับ
นานาชาติ

Contents

TRF Forum 3

167 สกว. (TRF FORUM)

TRF Policy Research Update! 8

Editor's Note บรรณาธิการแถลง

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบันมีอยู่หลายกรณี แต่ความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงซึ่งปรากฏเป็นประเด็นในสื่อในช่วงหลายปีที่ผ่านมาคงหนีไม่พ้นเรื่องความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มเสื้อสีต่างๆ จนนำไปสู่การปะทะกันด้วยกำลังอาวุธมาแล้ว การทำความเข้าใจความขัดแย้งทั้งสองกรณี มีความสำคัญอย่างน้อยสองประการประการแรก เราจำเป็นต้องเข้าใจความขัดแย้งดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาด้วยแนวทางที่ถูกต้อง ประการที่สอง ความเข้าใจความขัดแย้งดังกล่าวอย่างถ่องแท้จะนำไปสู่การวางรากฐานทางสังคมเพื่อสันติภาพและความสงบสุขอย่างยั่งยืนอันเป็นเป้าหมายระยะยาวของทุกสังคม

โครงการยุทธศาสตร์สันติวิธีสำหรับสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็น “คณะทำงานทางความคิดด้านยุทธศาสตร์ (Strategic Think Tank)” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ทำการศึกษา ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินสถานการณ์ความขัดแย้ง และจัดทำรายงานวิเคราะห์ ค้นคว้าวิจัยรูปแบบและวิธีการป้องกันและจัดการกับปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ที่ผ่านมาโครงการยุทธศาสตร์สันติวิธี ได้ศึกษากรณีความขัดแย้งทั้งสองกรณีอย่างใกล้ชิด และได้เผยแพร่ข้อมูลต่อฝ่ายนโยบายและสาธารณชนผ่านช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

ในช่วงปี 2554 โครงการยุทธศาสตร์สันติวิธีฯ ได้ร่วมกับโครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย สกว. จัดการประชุมเวที สกว. (TRF Forum) ขึ้น 2 ครั้ง เพื่อนำเสนอข้อค้นพบจากงานวิจัยบทวิเคราะห์ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยครั้งแรก ได้มีการนำเสนอบทวิเคราะห์และยุทธศาสตร์สันติวิธีในการจัดการความขัดแย้งกรณีเสื้อเหลือง-เสื้อแดง ส่วนครั้งที่สอง ได้นำเสนอรายงานผลการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การจัดการความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการประชุมทั้งสองครั้งได้รับความสนใจจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ และสื่อมวลชน

ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2555 ที่ผ่านมา โครงการยุทธศาสตร์สันติวิธีฯ และโครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบายได้จัดการประชุม TRF Forum ขึ้นอีกครั้ง ภาคใต้หัวข้อ “ความรุนแรงต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์: ผลกระทบต่อความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในระดับนานาชาติ” ซึ่งการประชุมครั้งนี้เป็นการนำเสนอบทวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบความรุนแรงในประเทศต่างๆ รวมถึงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

บทวิเคราะห์ของคณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธีฯ ในการประชุม TRF Forum มีความน่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนในการทำความเข้าใจความขัดแย้งที่ดำเนินอยู่ทั้งสองกรณี ดังนั้น จดหมายข่าวฉบับนี้จึงขอนำเสนอประเด็นสาระสำคัญจากการประชุม TRF Forum ครั้งนี้

ภาคภูมิ ทิพคุณ
บรรณาธิการ

POLICY-RESEARCH PLATFORM

กองบรรณาธิการ ภาคภูมิ ทิพคุณ
แพรว ศิริพรกิตติ

จัดทำโดย โครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ชั้น 15 อาคาร เอส เอ็ม ทาวเวอร์ เลขที่ 979/17-21

ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ : 0 2278 8200 (ต่อ 8329)

โทรสาร : 0 2298 0032

อีเมล : prp.project2010@gmail.com

เว็บไซต์ : http://prp.trf.or.th

เวที สกว. TRF FORUM

การประชุม TRF Forum เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2555 จัดขึ้นที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อนำเสนอรายงานสืบเชิงนโยบายเรื่อง **"ความรุนแรงต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์: ผลกระทบต่อความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในระดับนานาชาติ"** ต่อหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ นักศึกษา สื่อมวลชน และผู้สนใจทั่วไป โดยการประชุมครั้งนี้ได้รับเกียรติจาก **ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์** ประธานคณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธีสำหรับสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 เป็นวิทยากรผู้นำเสนอผลการศึกษาวิจัยของคณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธีฯ ในกรณีความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เนื้อหาในส่วนนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย ส่วนแรก เป็นบทสรุปจากการบรรยายของวิทยากรในเรื่อง ความรุนแรงต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ส่วนที่สอง เป็นบทสรุปจากรายงานสืบเรื่อง ทำความเข้าใจยุทธศาสตร์ความมั่นคงไทยในบริบทโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นบทวิเคราะห์อีกชุดหนึ่งจัดทำขึ้นโดยคณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธีฯ

TRF POLICY RESEARCH Update!

- งานวิจัยของ สกว. ที่อยากจะนำมาแนะนำในจดหมายข่าวคือ โครงการศึกษาสถานการณ์การประกอบอาชีพของผู้หญิงกับการสร้าง และพัฒนาอาชีพของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย พุทธริมย์ สอนเมือง ตุลาพันธ์ และคณะ (2553)

อ่านต่อหน้า 8 >>

อ่านต่อหน้า 4 >>

เวที สกว. (TRF FORUM)

ความรุนแรงต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั่วโลกในขณะนี้แสดงให้เห็นแนวโน้มที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การที่ความรุนแรงถูกกระทำต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น วัดพุทธ/ฮินดู/ซิกข์ โบสถ์คริสต์ มัสยิดมุสลิม

สุเหร่ายิว ฯลฯ และต่อศาสนบุคคลไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ บาทหลวง แม่ชี หรืออิมาม เมื่อเกิดเหตุเช่นนี้ ความขัดแย้งซึ่งอันตรายอยู่แล้วจะรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องจำกัด/ควบคุมความขัดแย้งประเภทนี้ด้วยการสถาปนาปทัสถานของโลกที่จะผลักดันให้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และศาสนบุคคลอยู่นอกขอบเขตของความรุนแรง

ข้อมูลระหว่างปี 2552 ถึง 2553 พบว่าทั่วโลกเกิดการใช้ความรุนแรงต่อศาสนสถาน

และศาสนบุคคลรวม 104 เหตุการณ์ คือเกิดเหตุรุนแรง 49 ครั้งในปี 2552 และเพิ่มเป็น 55 ครั้งในปี 2553 ที่น่าสนใจคือ ตัวเลขผู้เสียชีวิตพุ่งสูงขึ้นถึงร้อยละ 19.8 ส่วนผู้บาดเจ็บเพิ่มเป็นร้อยละ 29.1 ในปี 2553 เหตุรุนแรงในช่วงสองปีนี้คร่าชีวิตผู้คนไป 1,730 คน และบาดเจ็บอีก 3,671 คน ส่วนมากเกิดเหตุในอิรักและปากีสถาน โดยทำให้มีผู้เสียชีวิตถึงร้อยละ 77.2 จากจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งหมดในปี 2552 และร้อยละ 71.2 ของจำนวนผู้เสียชีวิตในปี 2553 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1: การใช้ความรุนแรงต่อศาสนสถานและศาสนบุคคล ปี 2552-2553

ปี	จำนวนเหตุการณ์	จำนวนผู้เสียชีวิต	จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บ	จำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บ	จำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บในอิรัก	จำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บในปากีสถาน	จำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บในอิรักและปากีสถาน
2552	49	693	1,300	1,993	889	653	1,542
2553	55	1,037 (+19.8%)	2,371 (+29.1%)	3,408 (+26%)	808 (-9%)	1,619 (+147.9%)	2,427 (+57.3%)
2552-53	104	1,730	3,671	5,401	1,697 (31% ของจำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บทั้งหมด)	2,272 (42% ของจำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บทั้งหมด)	3,969 (73% ของจำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บทั้งหมด)

เหตุโจมตีศาสนสถานและศาสนบุคคลในอิรักและปากีสถานสองประเทศรวมกันคิดเป็นร้อยละ 70 ของเหตุรุนแรงทั้งหมดทั่วโลกที่รวบรวมข้อมูลไว้ช่วงสองปีนี้ ซึ่งเหยื่อจากเหตุเหล่านี้เป็นชาวมุสลิม และความรุนแรงก็เกิดขึ้นกับศาสนสถานอิสลามต่างนิกายกัน

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์ความรุนแรงต่อศาสนสถานและศาสนบุคคลในศาสนาอื่นที่นอกเหนือจากศาสนาอิสลามในช่วงระหว่างปี 2552-53 พบว่า มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น 40 ครั้ง คิดเป็น 38% ของเหตุการณ์ทั้งหมด โดยสามารถแบ่งได้เป็นความรุนแรงต่อศาสนสถาน 30 ครั้ง และความรุนแรงต่อศาสนบุคคล 10 ครั้ง ในจำนวนนี้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตทั้งสิ้น 654 คน หรือคิดเป็น 12.1% ของจำนวนผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตในเหตุการณ์ความรุนแรงต่อศาสนสถานและศาสนบุคคลทั้งหมด (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2: การใช้ความรุนแรงต่อศาสนสถานและศาสนบุคคล ปี 2552-2553

ปี	จำนวนเหตุรุนแรง	จำนวนเหตุรุนแรงต่อศาสนสถาน	จำนวนเหตุรุนแรงต่อศาสนบุคคล	จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต
2552	22	17	5	197
2553	18	13	5	457
2552-53	40	30	10	654
	(38% ของเหตุการณ์ทั้งหมด)	(28.8% ของเหตุการณ์ทั้งหมด)	(9.6% ของเหตุการณ์ทั้งหมด)	(12.1% ของเหตุการณ์ทั้งหมด)

เมื่อพิจารณาเหตุรุนแรงที่เกิดขึ้นกับศาสนสถานและศาสนบุคคล ในช่วงปี 2552-2553 แล้วมีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ

1. เหตุรุนแรงดังกล่าวเกิดขึ้นในบริบทความขัดแย้งแบบใดก็ได้ ไม่เฉพาะแต่ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ศาสนา
2. ในสังคมซึ่งรัฐใช้อำนาจควบคุมประชาชนเข้มงวดเช่นในจีนและเวียดนาม เมื่อชุมชนทางศาสนาพยายามใช้เสรีภาพเกินกว่าที่รัฐกำหนดให้ รัฐบาลจะสั่งให้กองกำลังรัฐเข้าควบคุมโจมตี เช่นที่เกิดกับโบสถ์โคมทองในเมืองหลินเฟิน ประเทศจีน และโบสถ์ตัมเตา เมืองวินห์ ประเทศเวียดนาม
3. ในบางกรณี ผู้ก่อการใช้ความรุนแรงแบบไม่เลือกต่อคนอื่นที่มาจากต่างแดน (foreign others) ดังกรณีการทำร้ายพระฮินดูชาวอินเดียที่วัดศุภปฏิภาณที่ประเทศเนปาล เมื่อปี 2552
4. แม้ว่าผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บส่วนใหญ่จะตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในอิรักและปากีสถานมากที่สุด แต่เหตุรุนแรงในเมืองมัฎกิริ ประเทศไนจีเรีย ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างวันที่ 27-29 กรกฎาคม 2552 เพียงเหตุการณ์เดียว กลับเป็นกรณีที่คร่าชีวิตผู้คนมากที่สุด เหยื่อความรุนแรงจำนวนกว่าร้อยละ 90 เป็นชาวมุสลิมเคร่งครัดในสายอัล-สุนนะห์ วิล ยามาอะห์ คนเหล่านี้ตายเพราะการโจมตีของเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารไนจีเรีย

5. ในกรณีสามจังหวัดภาคใต้ของไทย นับตั้งแต่ปี 2547 ถึงปี 2553 มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นหลายครั้ง มีการสังหารประชาชนราว 4,621 คน และมีผู้บาดเจ็บเหล่านี้จำนวน 7,505 คน ชาวมุสลิม (ร้อยละ 59.03) ตกเป็นเหยื่อถูกสังหารมากกว่าชาวพุทธ ขณะที่ฝ่ายหลังถูกทำร้ายได้รับบาดเจ็บมากกว่า (ร้อยละ 60.12) เหยื่อส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 87.4 เป็นชาวบ้านสามัญ ซึ่งหากนับสมาชิกในครอบครัวเป็นเหยื่อจากความรุนแรง ซึ่งทนทุกข์กับความเจ็บปวด สูญเสียด้วยแล้ว อาจคำนวณได้ว่ามีผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงนี้ถึงราว 53,000 คน
6. มีการอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดภาคใต้หลายประการ ได้แก่ (1) ประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องมาจากการที่สยามผนวกรวมปัตตานีเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2452 (2) กระบวนการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ผ่านการปฏิรูประบบราชการครั้งใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2446 (3) ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ระหว่างพื้นที่ใต้สุดของสยามกับประเทศมาเลเซีย (4) สายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับโลกมลายู และความยึดมั่นในศาสนาอิสลามของชาวมุสลิมในพื้นที่ (5) ระบบการรวมศูนย์อำนาจส่วนกลางของรัฐไทย และ (6) ความไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ
7. นับตั้งแต่ปี 2547 เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงที่กระทำต่อศาสนสถานขึ้นหลายครั้งมีศาสนิกชนจำนวนมากได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตทั้งศาสนิกชนชาวมุสลิมและชาวพุทธ

เช่น มีการโจมตีและสังหารเหยื่อในมัสยิดต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การโจมตีเกิดขึ้นในขณะที่ศาสนิกชนกำลังประกอบศาสนกิจ พระสงฆ์ถูกสังหารในขณะบิณฑบาต เป็นต้น เหตุการณ์ความรุนแรงต่อศาสนกิจและศาสนสถานเหล่านี้ เป็นภาพสะท้อนที่น่าสะพรึงกลัวว่าสายสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวมุสลิมและชาวพุทธกำลังถูกบั่นทอนตัดขาด

8. เหตุรุนแรงต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้นทั่วโลกก็เพราะความไม่แน่นอน เมื่อเส้นแบ่งทางวัฒนธรรมพยายามแยกพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ออกจากพื้นที่สามัญ (profane) ยิ่งกว่านั้น เมื่อศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์ถูกโจมตี เป็นความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่นั้นเองที่ผลิตพลังทางวัฒนธรรมสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งบางครั้งก็ปรากฏขึ้นในรูปความโกรธทางศีลธรรม (moral outrage) ให้แก่กลุ่มผู้คนนั้น เพราะเงื่อนไขที่สัมพันธ์กันซับซ้อนเช่นนี้เองที่อาจช่วยให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดเมื่อศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นของชาวมุสลิม ชาวคริสต์ หรือพุทธศาสนิกชนตกเป็นเหยื่อความรุนแรง ความโกรธทางศีลธรรมในหมู่ศาสนิกชนก็ปรากฏ และบางครั้งในหลายสถานการณ์จึงกลายเป็นการโต้ตอบด้วยความรุนแรง
9. เหตุผลหนึ่งที่มีการโจมตีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นปฏิบัติการอันตรายซึ่งอาจสาปส่งให้ความขัดแย้งนองเลือดยิ่งขึ้น คือ พื้นที่เหล่านี้บรรจุความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนา และดังนั้นจึงปรากฏต่อสายตาผู้คนในฐานะพื้นที่ทางนามธรรม

- เมื่อชุมชนแห่งศรัทธาเผชิญกับความรุนแรง โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของพวกเขา ถูกโจมตี ความโกรธก็โหมกระพือ ดังที่เกิดในกรณีภาคใต้ของไทย และความโกรธลักษณะนี้ นำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อศาสนสถานของฝ่ายตรงข้ามเพื่อเป็นการตอบโต้ การผลิตซ้ำความรุนแรงเช่นนี้ยิ่งทำให้ความขัดแย้งมีลักษณะถึงตายร้ายกาจยิ่งขึ้น และดังนั้นจึงยากต่อการแก้ไข
- เมื่อการใช้ความรุนแรงต่อศาสนสถานและศาสนบุคคลกลายเป็นแนวโน้มความรุนแรงสำคัญระดับโลก ณ ทั่วปลายทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 21 เวลานี้อาจเป็นจังหวะเหมาะต่อการทดลองจินตนาการใหม่ถึงโลกที่ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ศาสนาถูกลดทอนยับยั้งด้วยการเคลื่อนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ออกให้พ้นจากคำสาปแห่งความรุนแรง

ทำความเข้าใจยุทธศาสตร์ความมั่นคงไทยในบริบทโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง

- มีปัจจัยหลายประการที่อธิบายความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย ทั้งความขัดแย้งที่กลายเป็นความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระดับชาติระหว่างผู้คนเชื้อสายต่างๆ ซึ่งตัวแปรเหล่านี้อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

- ประเภทบริบทของความขัดแย้ง เช่น สภาพทางการเมืองและความไม่เสมอภาคทางอำนาจระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ความขัดแย้งยาวนาน
- ประเภทประเด็นของความขัดแย้ง บางครั้งไม่ใช่เรื่องของผลประโยชน์ ไม่ใช่เรื่องตำแหน่งซึ่งทั้งสองเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ แต่ประเด็นที่สำคัญคือ ความขัดแย้งที่สัมพันธ์กับการอยู่รอดและศักดิ์ศรีของผู้คนซึ่งเป็นเรื่องใหญ่
- ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ขัดแย้งที่เมื่อสัมพันธ์กันแล้วต่างฝ่ายต่างมีสภาพที่เลวร้ายลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อความขัดแย้งมีสภาพเลวร้ายลง คู่ขัดแย้งมักจะหาทางออกจากความสัมพันธ์ที่เลวร้ายนั้นไม่ได้

- ความขัดแย้งทางการเมืองไทยในปัจจุบันเป็นความขัดแย้งที่เลวร้ายลงเหมือนหาทางออกไม่ได้ กระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองนั้นย่ำแย่อย่างที่เราเรียกกันว่าสองมาตรฐาน และทำให้คนในสังคมเดือดร้อนเพราะประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองนั้นแพร่หลายเข้าไปสู่ครอบครัวและเครือญาติ ทำให้พื้นที่ “ส่วนตัว” เหล่านี้กลับกลายเป็นพื้นที่แห่งการทะเลาะเบาะแว้งด้วยประเด็นทางการเมืองของประเทศ นี่เป็นอาการของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ ผลของความขัดแย้งดังกล่าวทำให้คนที่อยู่ในครอบครัวไม่มีความสุข นอกจากนี้องค์กรต่างๆ ก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน
- โดยปกติสังคมนั้นมีความขัดแย้งเกิดขึ้นตลอดเวลาแต่สังคมสามารถจัดการความขัดแย้งดังกล่าวได้อย่างสันติวิธี ถึงแม้ความขัดแย้งนั้นจะไม่อาจจัดให้หมดสิ้นไปได้ก็ตาม เพราะทุกสังคมมีเงื่อนไขปัจจัยอื่นเช่น สถาบันและกลไกต่างๆ ที่ทำงานคอยระงับยับยั้งความขัดแย้งหรือทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ส่งผลทำร้ายสังคมจนเกินไปนัก
- ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อยาวนาน จะส่งผลให้พลังของสถาบันและกลไกต่างๆ ที่คอยอุ้มชูระงับยับยั้งความขัดแย้งนั้นๆ อ่อนลง พลังความขัดแย้งก็จะลบล้างสถาบันและกลไก

ต่างๆ ที่คล้ายกับเสาค้ำจุนสังคมอ่อนแอลงเรื่อยๆ จนที่สุดไม่อาจทำงานระงับยับยั้งความขัดแย้งดังกล่าวได้

- ขณะนี้สังคมไทยกลายเป็นสังคมที่มีความเสี่ยงสูงและอ่อนแอ เป็นสังคมที่ความไว้วางใจซึ่งกันและกันลดลง ความไว้วางใจนี้หมายรวมถึงความไว้วางใจต่อสถาบันและกลไกต่างๆ ในการทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศนั้นก็ลดลง ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการดำรงอยู่ของสถาบันและกลไกต่างๆ ในอนาคตเพิ่มขึ้น
- ประชาคมความมั่นคงควรมองผลการเลือกตั้งเมื่อ 3 กรกฎาคม 2554 อย่างไร? ประชาคมความมั่นคงควรพยายามข้ามให้พ้นการเมืองเรื่องสีและคู่ขัดแย้งในรูปพวกหรือกลุ่ม เพราะประชาคมความมั่นคงโดยเฉพาะสภาความมั่นคงแห่งชาติไม่ใช่กลไกของรัฐบาลชุดใดชุดหนึ่ง แต่เป็นกลไกของรัฐ ดังนั้นจึงต้องมองปัญหาความมั่นคงจากมุมมองที่ซับซ้อนและใหญ่กว่าการเมืองจากสีหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แทนที่จะให้ความสำคัญกับปัญหาที่ว่าใครจะขึ้นมาเป็นรัฐบาล
- คณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธี เสนอให้อ่านผลการเลือกตั้งครั้งนี้ว่า การออกแบบ

สถาบันการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตามไม่สามารถเอาชนะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่นการที่เกษตรกรได้ผูกพันตนเองเข้ากับระบบธุรกิจเต็มตัว มีหนี้สิน ใช้เครื่องยนต์ทันสมัย ฯลฯ ไม่ใช่เกษตรกรแบบดั้งเดิมอีกต่อไป

- ▶ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีความพยายามที่จะจำกัดอำนาจของพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทยโดยใช้เครื่องมือทางสถาบันหลายอย่าง เช่น กฎหมายต่างๆ รวมทั้งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 แต่ผลการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมาแสดงชัดว่า การออกแบบทางสถาบัน (Institutional design) ไม่สามารถเอาชนะพฤติกรรมการเมืองของประชาชนได้ ซึ่งแปลได้ว่าสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว การออกแบบทางสถาบันเหมือนกับ การออกกฎ หากพฤติกรรมของคนเปลี่ยน วัฒนธรรมเปลี่ยน การออกแบบทางสถาบัน และกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของการเปลี่ยนแปลงอาจเป็นปัญหาได้
- ▶ ประชาคมความมั่นคงต้องตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขณะนี้ โดยคำนึงถึงกระแสความเปลี่ยนแปลงที่มีมองไม่ค่อยเห็นในปัจจุบัน เช่น โลกดิจิทัล (Digital World)

ว่าได้เปลี่ยนโครงสร้างอำนาจของรัฐไปบ้างหรือไม่อย่างไร การดำรงอยู่ของโลกไซเบอร์ โลกเทคโนโลยีเหล่านี้ส่งผลโดยตรงทำให้อำนาจรัฐเปลี่ยน ที่เคยคิดว่ารัฐทรงพลังมหาศาลนั้นอาจไม่เป็นไปตามที่เคยคิดเคยเข้าใจ

- ▶ ประชาคมความมั่นคงจะสถาปนายุทธศาสตร์ความมั่นคงในระยะยาวของชาติท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างไรวินั้นเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาให้ไกลกว่าการคาดการณ์ว่า พรรคการเมืองใดจะได้เป็นผู้นำรัฐบาล
- ▶ อาจพัฒนาความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นได้ด้วยอาศัยข้อพิจารณา 3 ประการคือ
 1. สถาบันสังคมทั้งปวงก็เหมือนสิ่งทั้งหลายที่เป็นอยู่ คือ เมื่ออยู่ไปนานๆ ก็กาลงตามกาลเวลา
 2. ลำพังอำนาจประเพณีไม่เพียงพอที่จะอธิบายว่าทำไมอำนาจนี้จึงมีความชอบธรรมต่อไป ขณะที่อำนาจนั้นไม่ชอบธรรม อาจกล่าวได้ว่าตอนนี้ความชอบธรรมที่เคยมาจากและดำรงอยู่ด้วยอำนาจประเพณีกำลังกลายสภาพเป็น

ความชอบธรรมแบบอื่น ด้วยเหตุนี้การเลือกตั้งจึงสำคัญเพราะการเลือกตั้งเป็นฐานความชอบธรรมระหว่างฐานในทางกฎหมายและเหตุผลของคนทั่วไปเลือก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯ กับภูมิภาคอื่นๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ไม่เฉพาะแค่เพียงจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีข้อเสนอเรื่องเขตปกครองพิเศษในเชียงใหม่ก็มีกลุ่มคนที่อยากแยกตนออกจากการปกครองของส่วนกลาง ในกลุ่มคนเสื้อแดงก็ประกอบด้วยคนหลายกลุ่มที่มีสังคมในอุดมคติต่างๆ กันไป การเกิดขึ้นของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้หมายความว่าโครงสร้างสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างเข้มข้นในหลายพื้นที่
- ▶ ประชาคมความมั่นคงจะทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยอย่างไร ในประเด็นเรื่องการปรองดอง สิ่งที่ต้องตระหนักคงไม่เพียงแต่การสร้างความปรองดองระหว่างกลุ่มนั้นกลุ่มนี้ แต่เป็นการปรองดองระหว่างความคิดเห็นที่ต่างกันของสังคมไทย ประชาคมความมั่นคงต้องยอมรับความแตกต่างและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แล้วพิจารณาคิดค้นยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่รองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

หมายเหตุ:

บทความฉบับสมบูรณ์ของคณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธีสำหรับสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 เรื่อง *(1) พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และความขัดแย้งต้องคำสาป: แนวโน้มของโลก* และ *(2) ทำความเข้าใจยุทธศาสตร์ความมั่นคงไทยในบริบทโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง: สันทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21* ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร The TRF Forum ของ สกว. สำหรับผู้ที่สนใจสามารถดาวน์โหลดบทความทั้งสองได้ที่เว็บไซต์ของโครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย สกว. ที่ <http://prp.trf.or.th> หรือติดต่อขอรับวารสารได้ที่โครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบายตามที่อยู่ระบุในเว็บไซต์

TRF POLICY RESEARCH UPDATE!

- งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาอาชีพของกลุ่มสตรีในพื้นที่ดังกล่าวยังคงไม่ได้รับการกล่าวถึงมากนักในเชิงนโยบาย ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องก็ตาม
- ปัจจุบัน สตรีในพื้นที่ประกอบอาชีพ 3 ประเภทหลัก ได้แก่ อาชีพหลักของครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชาย (การทำนาและประมง) อาชีพอื่นเป็นบทบาทดั้งเดิมของสตรี (การทำขนม ตัดเย็บเสื้อผ้า และแปรรูปอาหาร) และอาชีพรับจ้าง (การผลิตสินค้าในชุมชน ซ่อมแหวนในตัวเมือง และเดินทางไปรับจ้างทำงานในมาเลเซีย)
- สินค้าของชุมชนหลายอย่างมีศักยภาพทางการตลาดทั้งตลาดในท้องถิ่น เช่น ตลาดนัดต่างๆ และตลาดภายในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เช่น ตลาดตากใบ และในพื้นที่อื่นๆ
- สภาพของผู้หญิงในพื้นที่เป้าหมาย ต้องทำงานหนักและรับภาระสองด้านคือ ทั้งงานบ้าน งานครัว และงานอาชีพเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว
- ผู้หญิงต้องการมีงานมีอาชีพทำในชุมชน ถึงแม้ว่าจะมีรายได้ระหว่าง 30-100 บาทต่อวัน แต่การมีรายได้ต่อเนื่องทุกวันเป็นสิ่งทีคนส่วนใหญ่ต้องการ แต่ปัจจุบันในชุมชนมีความสัมพันธ์ในการจ้างงานแบบรับงานไปทำที่บ้าน โดยมีได้คำนึงถึงเรื่องการคุ้มครองและสวัสดิการแรงงาน หรือสุขภาพความปลอดภัยในการทำงาน
- ผู้หญิงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการรวมกลุ่ม ที่ผ่านมารวมกลุ่มกันเนื่องจากต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ หรือเพราะการกระตุ้นจากภายนอก แต่ไม่ได้รวมกลุ่มเพราะเห็นว่าขบวนการกลุ่มจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาด้านอาชีพของตน ในขณะที่เดียวกันการทำงานกลุ่มยังมีธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคต่อการรวมกลุ่ม เช่นการปันผลหรือการแบ่งสรรรายได้ปีละครั้งของกลุ่มทำให้สมาชิกเห็นงานกลุ่มเป็นงานเสริม ไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร นอกจากนี้ในเครือข่ายระหว่างชุมชนยังไม่พบว่ามีการเชื่อมโยงเพื่อเกื้อหนุนต่อการพัฒนาอาชีพของกันและกัน
- ผู้หญิงส่วนมากมีความสามารถในการจัดการธุรกิจอย่างจำกัด และไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรจากภาครัฐ
- รัฐให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการไปทำงานมาเลเซียค่อนข้างน้อย ทั้งๆ ที่การไปทำงานที่มาเลเซียมีรายได้มาให้ผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมาก
- วิธีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสตรีของหน่วยงานภาครัฐมีลักษณะเป็นโครงการสำเร็จรูป แยกส่วนกันทำ กระจุกตัวอยู่กับกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่ม และไม่ได้ดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- ในงานวิจัยชิ้นนี้ คณะนักวิจัยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - ทุกภาคส่วนควรร่วมมือกันในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของชุมชนทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพราะมีผลต่อการประกอบอาชีพของประชาชนโดยรวม
 - ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการในชุมชนเพิ่มมากขึ้นทั้งแบบรายเดี่ยว และรายกลุ่มซึ่งจะช่วยให้ผู้หญิงมีงานทำและสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่ต้องรับผิดชอบงานบ้านและทำงานหารายได้ไปพร้อมกัน
 - ควรมีการยกระดับเทคโนโลยีการผลิตและพัฒนาศักยภาพในการประกอบการของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งขณะนี้ระดับเทคโนโลยีและศักยภาพการผลิตดังกล่าวยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ
 - ควรส่งเสริมเรื่องการรวมกลุ่มการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เข้าถึงแหล่งทุน โดยการทำโครงการนำร่องพัฒนาการประกอบอาชีพในพื้นที่ที่ชุมชนมีความต้องการและความพร้อม ซึ่งจะช่วยสร้างรูปแบบ และประสบการณ์ในการร่วมมือกันพัฒนาอาชีพและรายได้ และเผยแพร่ประสบการณ์และบทเรียนแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป
 - นอกจากนี้ ภาครัฐควรขยายการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้ครอบคลุมและทั่วถึงมากขึ้น เพราะในปัจจุบันการสนับสนุนยังค่อนข้างจำกัดเฉพาะบางพื้นที่

หมายเหตุ : (1) สามารถดาวน์โหลดรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ได้ที่ระบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (E-library) ของ สกว. <http://elibrary.trf.or.th/>

(2) งานวิจัยฉบับนี้ได้ถูกนำไปเรียบเรียงและเขียนเป็นบทสรุปเชิงนโยบาย ซึ่งสามารถดาวน์โหลดได้ในเว็บไซต์ของโครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย สกว. ที่ <http://prp.trf.or.th/TRFPolicyBrief.aspx>